

The position that “the rebellious son never was and never will be”, found in Tosefta Sanhedrin and attributed by the Talmud to either or both of Rabbi Yehudah and Rabbi Shimon, has been celebrated for two very different reasons. Rabbi Yosef Dov Soloveitchik, in *Halakhic Man*, uses it as a demonstration that the study of Torah is ultimately about ideas rather than prescriptions-for-action, which he identifies as the philosophic basis of the Brisker method of Talmudic study. Professor Moshe Halbertal, by contrast, presents it (as best I recall) as an example of a revolutionary interpretational upheaval, in which moral outrage generates a reading that removes a law from the realm of action to that of ideas, even though any such reading is *prima facie* implausible.

It is always risky to build an interpretation of Judaism on one side of a dispute, so I think it is important to note that in the Talmud Rav Yonatan protests this position, stating “I saw him and sat on his grave”. Rav Yonatan makes the same objection to the claim that the law of the idolatrous city was and will never be “I saw it and sat on his tell” – and I therefore suspect that his statement is not factual, but rather an expression of profound disagreement with the concept that a law in the Torah is eternally theoretical. This case is strengthened when we recall that the standard Rav Yonatan in the Talmud was a kohen, and therefore should not have been anywhere near graves, let alone taking tours of rare halakhic execution sites. Note that the Talmud reports Rabbi Eliezer beRabbi Tzadok as making what seems to be an evidence-based objection to the claim that the “leprous house” never was and never will be, namely that he was aware of a place in Gaza that by popular tradition was where the stones from such a house had been placed. So we have no unchallenged position that a law was intended as purely theoretical.

Rabbi Mordekhai Fogelman (1898-1984) in *Beit Mordekhai* 2:23 presents Rav Yonatan’s position well – do not the Sages say “it is not the study that is the essence, but rather the act”?! Does not the Torah tell us hundreds of times that we must “do” all the commandments, statutes etc.? How can one claim that a law in the Torah is utterly unpracticable? Did not the Sages forcefully reject the position that commandments should be understood purely as allegories?

Rabbi Fogelman notes as well that Maimonides clearly rejects that position, not least by ruling against each of the halakhic positions that the Talmud asserts are congruent with the broad conception “it was not and will not be”. I believe this is the position of the Mishnah and at least the majority of medieval Biblical commentators, and I’m not sure any rishon explicitly rules that it was not and never will be.

Nonetheless, Rabbeinu bChayyei and Rav Yitzchak Kara do cite this position favorable in their commentaries. They suggest that its purpose is to teach us that love of G-d should overpower love of family, so that we should be willing to bring our children to be stoned if they would grow up wicked. Rabbeinu Bechayyei explicitly compares this to Avraham’s willingness to sacrifice Yitzchak.

B’mekhilat kevodam, I find this explanation remarkably difficult. First of all, the text does not present the parents as overcoming their love out of a sense of duty, but rather as responding to being disobeyed. Second, if that is indeed the moral, why should it not be carried out in practice? Perhaps, in stark opposition to Professor Halbertal, they assume that the position “never was and never will be” has no moral/ethical basis at all – it is simply that the Law, for inscrutable Divine reasons, is so designed that

it will never happen. I note in passing that they are each *bothered* by the claim that the law never was and never will be, and so seem to betray that they are not Halakhic Men.

I wish to differ with Professot Halbertal differently. It seems to me that there is no practical dispute among the Sages, or for that matter among the medievals, as to how often the Law of the Rebellious Son ought to be enforced. Rabbi Shimon's question – will parents ever really bring their children for execution because they guzzled meat and wine? --is practically dispositive, so that if parents ever tried, we might well adjudge them insane, or otherwise evade their request. In other words, there is no moral dispute about the law, and therefore, the position "never was and never will be" is not the product of moral outrage at the Halakhah, revolutionary or otherwise.

The dispute among the Sages is rather about whether we are entitled to *declare in advance* that a section of Torah will never be implemented, and further declare that it never has been even though we have no way of proving this about the past. Those claims excite Rabbi Yonatan's outrage, perhaps because they shut our ears to a potential moment of Divine command, however unlikely. Furthermore, Rabbi Shimon may agree in principle, but argue that because his prediction was based on psychological factors – "would a father and mother really do this?"--it really amounted to a claim of great improbability rather than impossibility.

Another approach – it is not clear to me that the position "It never was and never will be" is intended prescriptively. In other words, if a case occurred which actually met all current halakhic criteria, I'm not convinced that this position would obligate the court to find a new criterion which the case did not meet. However, I suggest that all of the Sages assumed that it was the court's obligation to seek out interpretations that limited the law. In other words, the court would behave in the manner of Rabbi Akiva toward capital punishment generally – "If I had been there no one would ever have been executed".

I think there is much contemporary relevance to this discussion of whether a moral difficulty with the surface meaning of a halakhah is best handled through legal interpretation or rather by making prescriptive statements about what the law must be. There is room and necessity for both, but my suspicion is that the latter should be used sparingly.

Shabbat shalom

[רבינו] בחיי דברים פרק כא

וכל ישראל ישמעו וייראו. היו מכריזין בכל ישראל: ב"ד פלוני סקלו את פלוני מפני שהיה בן סורר ומורה. אמרו רז"ל (סנהדרין עא א) כי דין זה של סורר ומורה לא אירע מעולם, והוא שתמצא בפרק בן סורר ומורה: תניא בן סורר ומורה ועיר הנדחת לא היו ולא עתידין להיות, ולמה נכתבו, דרוש וקבל שר.

וא"כ יש לשאול: מפני מה הוצרכה תורה להודיע ולכתוב מה שלא היה, ומה שאין ענינו נוהג בדרך העולם,

אבל זה היה מחכמת התורה ללמד דעת את העם בגודל חיוב אהבת הש"י, שהרי אין לך אהבה חזקה בעולם כאהבת האב והאם לבן, וכיון שהבן עובר על מצות השם יתעלה, וזה דרכו כסל לו, חייבין הם שתגבר עליהם אהבת הש"י על אהבת הבן עד שיצטרפו להביא אותו הם בעצמן לב"ד לסקילה. וכבר בא הענין הזה בחיוב גודל אהבה להש"י מפורש בתורה בענין העקדה, כי אברהם עם היות אהבתו של יצחק עזה וחזקה כבן שבא אליו אחר הזקנה והיאוש, אעפ"כ כשצוהו להקריבו עולה טרח בדבר מיד, והגביר אהבת הש"י על אהבתו של יצחק, ועל שלמות המעלה הזאת קראו: (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי", ואז נתפרסם לכל העולם גודל חיוב האהבה לשם יתעלה שהיא ראויה לעבור כל מיני אהבה, ומזה אמרו: דרוש וקבל שר. כך שמעתי מפי הרב ר"ש מורי שיחיה.

ומה שנמצא שם: אמר ר' יוחנן אני ישבתי על קברו של בן סורר ומורה ועל תלה של עיר הנדחת,

אפשר לומר דפליג אברייטא, או שמא הא דר' יוחנן לא היה בן סורר ומורה גמור אלא כענין אבשלום, אבל לא היה בן סורר ומורה גמור כדין תורה שנגמר לסקילה.

תולדות יצחק דברים פרק כא

(יח) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, אמרו בגמרא [סנהדרין עא א] שלא היה ולא עתיד להיות, וכל כך תנאים איתא בגמרא עליו, שקרוב לנמנע שימצא אלא דרוש וקבל שר,

ויש (לומר) [להקשות] יותר טוב לדרוש ולקבל שר על דברי תורה הרגילים והתמידים, מדבר שלא היה ולא נברא. ויש אומרים שהכונה שלמדנו מזה עיקר גדול, שראוי לכל אשר בשם ישראל יכונה, להיות דבקה בו אהבת השי"ת, ויביא לבנו אהבו לב"ד לסקילה, אם יצפה ממנו שיהיה רשע, כמו שעשה אברהם אבינו ליצחק בנו יחידו בעקידה, להשלים ולקיים מצות השם, אף על פי שהיה צדיק גמור, ונכון הוא.

שו"ת בית מרדכי חלק ב סימן כג

"דרוש וקבל שר" הוא אחד הנימוקים העיקריים, שבגללם עוסקים מדרשות ההלכה, המשנה והאמוראים בבעיותיהם בגמרא בהלכות שנהגו בעבר ואינן נוהגות בזמן הזה, ומתן שלא ינהגו גם בעתיד.

שנינו במשנה סנהדרין שם: ר' יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה.

ובגמרא שם: מאי אינה ראויה? אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין - סוף סוף אבוא נינהו ואמיה אמיה נינהו? אלא בשוה לאביו קאמר. תניא נמי הכי: ר' יהודה אומר, אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה... כמאן אזלא הא דתניא: בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב, דרוש וקבל שר? כמאן, כר' יהודה. איבעית אימא, ר' שמעון היא, דתניא: אמר ר' שמעון, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו? אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה

נכתב? דרוש וקבל שכר. אמר ר' יונתן: אני ראיתיו וישבתי על קברו. כמאן אזלא הא דתניא: עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה, דרוש וקבל שכר? כמאן, כר' אליעזר, דתניא: ר' אליעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת, מאי טעמא? אמר קרא: ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה ושרפת באש, וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר, דכתיב, לא תעשון כן לה' אלוהיכם. אמר ר' יונתן: אני ראיתיה וישבתי על תילה. כמאן אזלא הא דתניא: בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות? ,, כמאן, כרבי אלעזר ברבי שמעון, דתנן: ר' אלעזר ברבי שמעון אומר, לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זווית,,, אמר רבי אליעזר בר' צדוק: מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא.

בשלוש ההלכות האלה יש אומרים שבגלל הקשיים שבהם - בסורר ומורה מפני שאי אפשר שיהיו אביו ואמו שווים בקול, במראה ובקומה; בעיר הנדחת מפני שאי אפשר, בגלל האזכרות, לקיים בה מצות "ואת כל שללה תקבוץ", ובבית המנוגע מפני שאי אפשר שיראה הנגע כשתי גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זווית - אין אפשרות לבצען למעשה לעולם, לכן הן לא היו ולא עתידין להיות, ולמה נכתבו בתורה? משום דרוש וקבל שכר.

אבל למעשה הפוסקים אינם פוסקים לא כר' יהודה ור' שמעון בסורר ומורה ולא כר' אליעזר בעיר הנדחת ולא כר' אלעזר בר' שמעון בבית המנוגע. לדעתם הם נהגו ועתידיים לנהוג; היו ועתידין להיות ולא נכתבו בתורה משום דרוש וקבל שכר בלבד.

הרמב"ם בהלכות ממרים פ"ז פוסק הלכה למעשה את כל דיני סורר ומורה לפי המשנה והמסקנות של הגמרא לפי החכמים שבמשנה וגמרא בסנהדרין סח - עא. בהלכות עבודה זרה פ"ד הוא פוסק הלכה למעשה את כל דיני עיר הנדחת לפי המשנה והגמרא שם קיא - קיג. אותו הדבר בבית המנוגע. בהלכות טומאת צרעת פי"ד, ה"ז פוסק הרמב"ם, כר' עקיבא בנגעים פי"ב, מ"ג: "כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים בכל כותל".

ובכן לפי פסקיו של הרמב"ם, סורר ומורה, עיר הנדחת ובית המנוגע הן ככל מצות עשה ולא תעשה שבתורה, ועל אף הקשיים הן בנות ביצוע למעשה. היו ועתידין להיות.

בעקבותיו הולך הפרשן והפסקן רבינו מנחם המאירי בספרו בית הבחירה למסכת סנהדרין. דרכו של המאירי בספרו זה שלא להשמיט דבר קטון וגדול של הגמרא. הוא מביא את הדעות השונות, נוקט עמדה, מסביר ומברר ולבסוף פוסק. בסוגייתנו הוא עובר בשתיקה על דברי החכמים האומרים שסורר ומורה, עיר הנדחת ובית המנוגע לא היו ולא עתידין להיות, ולמה נכתבו - דרוש וקבל שכר. בספרו לסנהדרין עא, א פוסק המאירי בקצרה: "ואין הלכה כר' יהודה, ודין סורר ומורה נעשה אף בשאין שוים, וכן אף בשאינה ראויה לו, ואף בממזר כמו שכתבנו,,, כבר ידעת בדין עיר הנדחת... למדת במה שאמרו בכאן שאף מזוזה אחת מצלת, שאין הלכה כן,,, אין הבית טמא בנגעי בתים עד שיראו שם כשני גריסין באורך, זה בצד זה ברוחב גריס על שתי אבנים,,, ואין אנו צריכין לשני כותלים עד שיהיו שני הגריסין בקרן זווית, אחת מכאן ואחת מכאן".

וטעמו של דבר הוא: לא מסתברת הדעה שבן סורר ומורה, עיר הנדחת ובית המנוגע, מצות עשה ולא תעשה שבתורה, לא נכתבו כדי לשמרן ולעשותן ולבצען למעשה, אלא משום "דרוש וקבל שכר" בלבד. כלומר, לדרשן ולחקרן לשם דרוש וחקירה עיוניים בלבד, ושאינם פעם לא בוצעו למעשה בעבר, ואף פעם לא יבוצעו למעשה בעתיד! "לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה". עשרות, ואולי מאות פעמים, נצטוו בתורה, במיוחד במשנה תורה, בלשונה הנלבבת, בהדגשות ובביטויים שונים, לשמור ולעשות את כל המצוות, המשפטים והחוקים של התורה. כלומר, לא להתייחס אליהם כאל צווים סמליים, חנוכיים ועיוניים ומופשטים בלבד. חז"ל התנגדו, כידוע, לפירושים והסברים סמליים של מצות התורה, כדרכם של הקרובים לחכמת יונית, כפילון האלקסנדרוני ובית מדרשו. הם ראו בשיטה זו סכנה לקיומן ולביצוען למעשה של מצות התורה וחוקיה.

ב"דרוש וקבל שכר" אפשר להשתמש כנימוק לחקר הלכות שהיו נוהגות בעבר ושתהיינה נוהגות בעתיד, כמו מיתות בית דין (סנהדרין נא, ב); הקרבנות ועבודת המקדש (זבחים מה, א) ולדברים שהיו בעבר, אף שלא יהיו עוד

בעתיד, כמו בבעיות: אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהן לארץ אליבא דר' עקיבא (חולין יז, א) ולחקר הדברים שלפני מתן תורה. ראה להלן. אבל הדברים שלא היו ולא עתידים להיות קשה לומר שדורשים וחוקרים אותם משום "דרוש וקבל שכר"!

דברים שהיו פעם בעבר, אף על פי שלא יהיו בעתיד, נכתבו בתורה ונקבעו במשנה. עי' ירושלמי שביעית פ"א ה"א: ויעקרו אותן מן המשנה? רבי קריספא בשם ר' יוחנן: שאם בקשו לחזור, יחזרו. התיב ר' יונה: הרי פרשת המילואים, הרי פרשת דור המבול, הרי אינן עתידין לחזור, מעתה יעקרו אותן מן המשנה? (בהשגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ג לא גרס: "מן המשנה". וגירסת הגר"א: "מן התורה"), אלא כדי להודיעך - וכא כדי להודיעך. ופירש בפני משה שם, ד"ה התיב ר' יונה: "והרי פרשת מילואים, שאינה אלא לפי שעה, והרי פרשת דור המבול וכיוצא בה, ומצינו שנשנה במשנה על הפרשיות הללו, א"כ תקשי מעתה הרי אינן עתידין לחזור ויעקרו אותן מן המשנה? אלא כדי להודיעך מה שהיה בימים הראשונים, ואעפ"י שאין עתידין לחזור ואין בהן צורך לדורות האחרונים. והכא נמי בא להודיעך מה שאסרו הראשונים, ואעפ"י שלאחר שהתירו אין צורך בהן, לא עקרו אותן מן המשנה". בבבלי היו משתמשים בנידון דידן בישוב: "משנה לא זזה ממקומה", עי' יבמות לב, א; קידושין כה, א; חולין לב, ב, ברש"י ד"ה ומשנה ועוד.

אבל לא מסתבר לומר שבתורה נכתבו מצוות שמעולם לא קוימו ולעולם לא תקוימנה, ונכתבו רק משום "דרוש וקבל שכר" בלבד